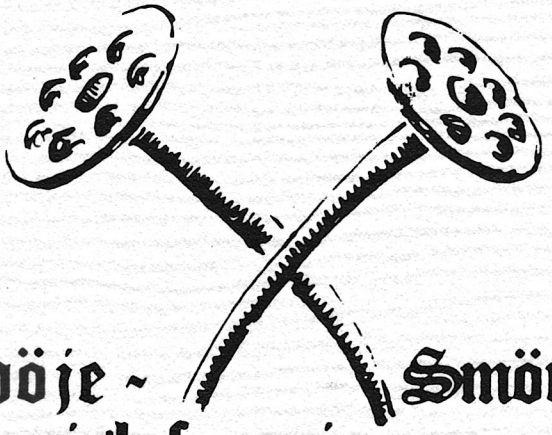
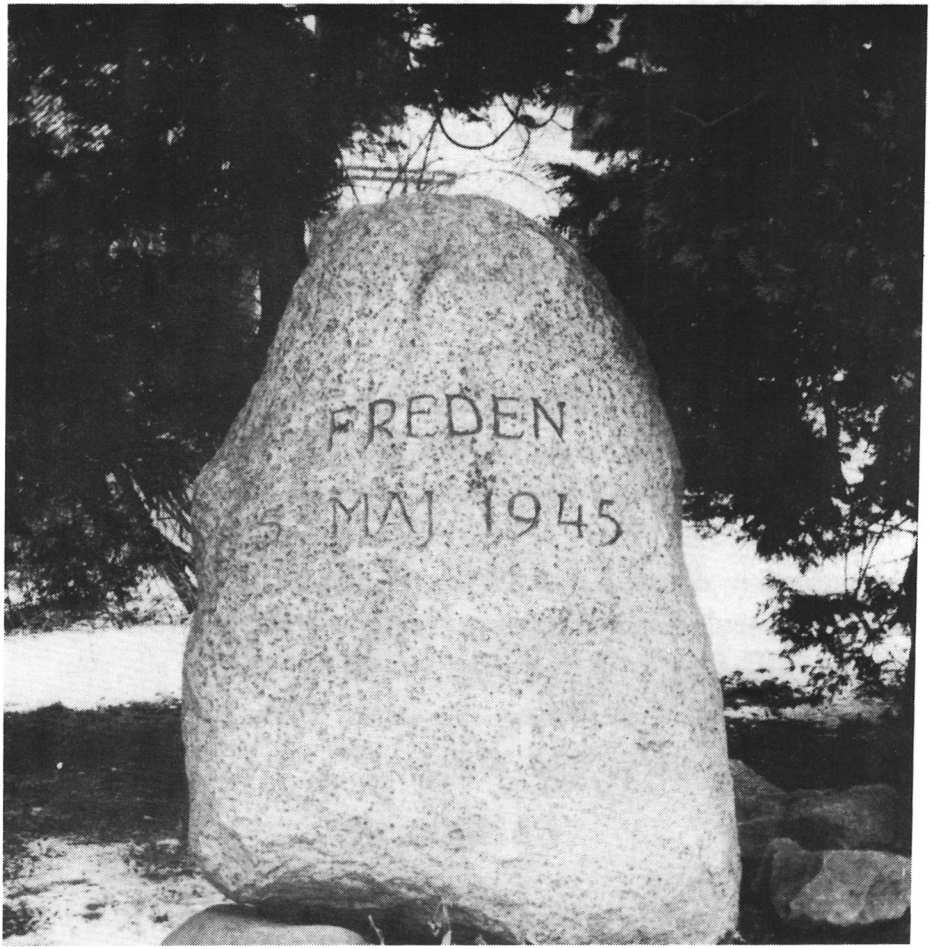
SÆRNUMMER

Ledöje - Smörum historisk forening og arkiv

5. MAJ 1985

Mindestenen på Ledøje Bygade blev afsløret den 28. oktober 1945.

FOR 40 ÅR SIDEN SLUTTEDE ET MØRKT KAPITEL I DANMARKS HISTORIE. DETTE HÆFTE UDGIVES AF LEDØJE-SMØRUM HISTORISKE FORENING OG ARKIV, MED VENLIG STØTTE AF LEDØJE-SMØRUM KOMMUNE, FOR AT DENNE PERIODE IKKE SKAL GÅ I GLEMMEBOGEN.

TIL DET DANSKE FOLK

Tyske Tropper har i Nat overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang forskellige Steder. Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted, og i Henhold hertil kundgøres følgende:

De tyske Tropper, der nu befinder sig her i Landet, træder i Forbindelse med den danske Værnemagt, og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand overfor disse Tropper. Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold, som nu er opstaaet. Ro og Orden maa præge Landet, og loyal Optræden maa udvises overfor alle, som har en Myndighed at udøve.

København, den 9. April 1940.

Christian R. / *Th. Stauning.*

Under disse for vort Fædreland saa alvorlige Forhold opfordrer jeg alle i By og paa Land til at vise en fuldtud korrekt og værdig Optræden, da enhver uoverlagt Handling eller Ytring kan have de alvorligste Følger.

Gud bevare Dem alle. Gud bevare Danmark.

Christian R.

Amalienborg, den 9. April 1940.

OM MORGENEN DEN 9. APRIL 1940

Vi vågnede ved solopgang og hørte flyverstøj af en hidtil ukendt styrke, men faldt dog i søvn igen, da det var ovre. Vi regnede med, at det var vore egne militærfly fra Værløse, der holdt øvelse. Men kort efter kom der endnu en eskadrille, og i mellemtiden var der begyndt en voldsom kanonade over Værløse flyveplads, så det var bare med at få tøjet på og komme ud og se, hvad det var, der foregik. Maskinerne var større end dem, vi hidtil havde set, og de befandt sig alle over Værløse og indover mod København.

Angrebet på flyvepladsen

Jeg skyndte mig op i nabogårdens vindmotor for at få et overblik over begivenhederne. Kulsorte røgskyer vældede op flere steder fra, og samtidig fortsatte maskinkanonerne fra flyvemaskinerne med at poste granater ned. Angrebene foregik i bølger, eskadrillen formerede "linie", altså bag hverandre, og de kom ind over pladsen fra øst, således at de havde solen i ryggen og angrebsmålet klart belyst. Så fløj de lidt rundt i forskellige formationer, vel for at studere virkningen. Den må ikke have været tilfredsstillende, for de gentog det hele en gang til, dog i mere spredt fægtning.

Lille Smørums beboere mødes

Da der efterhånden ikke var mere at se på, gik jeg ned til Korsvejen, hvor en halv snes af de omliggende småsteders beboere havde samlet sig. Der var lidt delte meninger, om det var engelske eller tyske maskiner, der var på spil, men da så nogle maskiner slog et slag ud over os, kunne vi se hagekorset, og så var der ikke mere tvivl om den ting.
Det var lidt uvirkeligt altsammen; det var den skønneste forårsmorgen, den første dag med strålende sol efter den strænge vinter, som knap nok havde sluppet sit tag.
Efterhånden var der ikke flere flyvemaskiner at se på, kun røgen over flyvepladsen. To af naboerne kom i tanker om, at de jo skulle på Grønttorvet med deres læs og gik hjem for at starte. En anden af naboerne, Gotfredsen fra "Egelund", kom i tanker om, at

Vindmotoren, der drev Lille Smørums vandværk, stod ved ejendommen Råbrovej nr. 17.

hans forældres gård, "Stengaarden", lå klods op ad flyvepladsen; det kunne jo være, der også var ild i den. Han spurgte, om jeg ikke ville køre ham derop i min lastbil - personvognsnummerpladerne havde vi begge forlængst måttet aflevere - og kort efter var vi på vej mod Værløse.

Værløse flyveplads

Stengaarden fejlede ikke noget, men det så lidt mærkeligt ud på flyvepladsen, for alle de danske maskiner stod og brændte, uden at nogen rørte en hånd for at slukke. Der var slet ingen mennesker på pladsen, hangarportene var lukkede, og der var ikke engang knaldet en rude i hangarerne.
Alle disse maskiner kendte jeg ud og ind fra deres flyveture ud over egnen, nu stod de i alle mulige forvredne stillinger og brændte op. De brændende maskiner stod sirligt opstillet på to rækker tæt bag hinanden nord for hangarerne og med front mod øst. Forrest stod den ene af de nye 2-motorers bombemaskiner, derefter 2 store Fokker-rekognosceringsmaskiner, så kom der nogle mindre Fokkere, derpå Autogyroen, en mærkelig mellemting af

et fly og en helikopter med to små vinger, propel foran og en firebladet rotor anbragt vandret over vingerne. De maskiner, der stod bagest i rækken, var skole- og øvelsesmaskiner, alle todækkere, men deres kampværdi i moderne krig har nok ikke været ret stor.

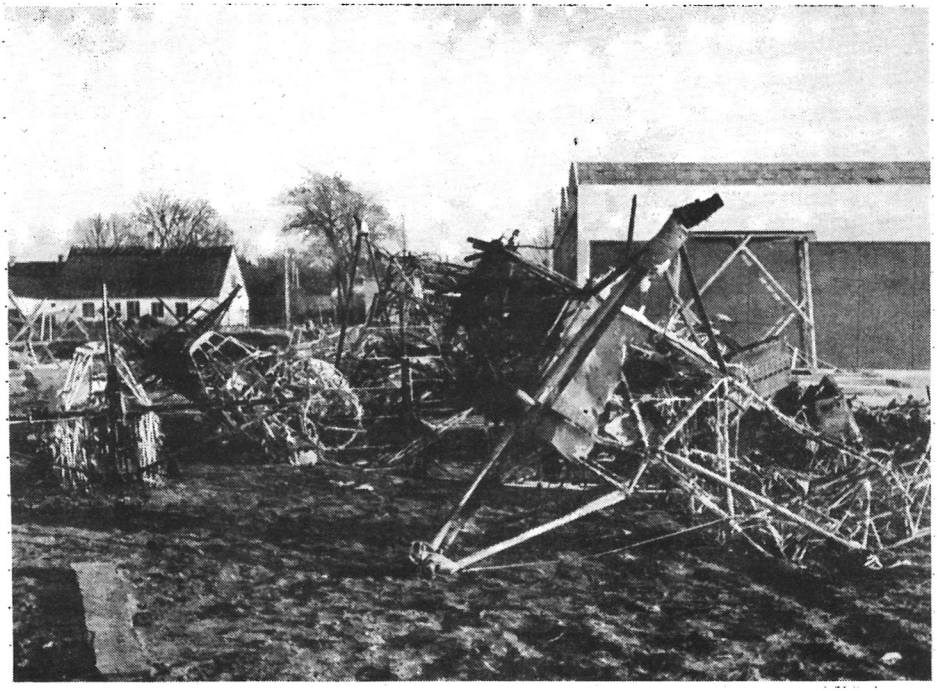
Da vi kørte videre og kom til vejen, der førte til kasernen, sagde min passager: "Vi kører derop." Vi havde været der før med kartofler. Da vi nåede frem til kasernen, satte vi vognen i vejsiden efter først at have vendt den - man kunne jo aldrig vide - og gik hen til gitterportene for at se på forholdene. Klokken var otte, og soldaterne stod opstillet til appel, kaptajnen læste op: to oversergenter, vistnok Brodersen og Godtfredsen, var faldet på ærens mark. De havde på eget initiativ startet en maskine og var gået i luften umiddelbart før første angrebsbølge, men var blevet skudt ned over Søsum. Oplæsningen fortsatte, og jeg ville godt have hørt hele den forklaring, der her blev givet, men det var jo de to gamle på Stengaarden, vi kørte efter, og vi forsvandt lige så uantastet, som vi var kommet.

"Stengaarden"

De to gamle så ud, som om de lige havde oplevet "dommedag", og de fortalte om det frygtelige spektakel fra maskinerne, fra kanonilden og fra eksplosionerne, og så al den ild og røg; og dertil kom frygten for, at det om et øjeblik var deres tur. Der er jo ikke megen flyverdækning i en gammel stråtækt bondegård. Men vi måtte endelig blive til en gang spegesild og brændevin, og da der var gået et par snapsers tid, faldt der mere ro over sindene, så man kunne tænke klart.

Der var enighed om, at tyskerne nok ville beslaglægge alle levnedsmidler, altså gjaldt det om hurtigst muligt at få de slagtefærdige grise af vejen, men hvordan? Til sidst valgte man at slagte dem straks og fordele dem til slægt og venner, som havde et stort sulekar. Derved havde alle vist sig som gode patrioter, uden at det kostede noget, og noteringen havde forhåbentlig bevæget sig et stykke op efter den "forestilling" ude på pladsen. Da vi kom hjem, viste det sig, at det ikke var til at få fat på en slagter, de var alle pludselig blevet så forskrækkelig optaget.

Mørklægning

De ødelagte fly med Stengaarden i baggrunden.

Radioen kværnede løs næsten uafbrudt med "budskab til det danske folk". Det var det samme, som kaptajnen i Værløse begyndte at læse op, inden vi kørte, og alle udsendelserne sluttede med, at der skulle være mørklagt fra i aften kl. 20.

Så begyndte jagten på mørklægningspapir, som selvfølgelig pludselig var forsvundet fra jordens overflade. Man tilbød os gulvpap, for så kunne vi købe trælister og lave rammer og slå pappet på dem, ak ja. Eller også kunne vi købe sort maling og smøre på vore pæne rullegardiner!

"Oprop"

De to, der var kørt til Grønttorvet, kom hjem og fortalte, at de havde haft god handel, og fremviste med stolthed nogle små papirlapper, som var kastet med fra de tyske maskiner, "Oprop" stod der til overskrift, og så fulgte en forklaring, som mindede om den, radioen kværnede ud, bare mere kortfattet.

OPROP!

Til Danmarks Soldater og Danmarks Folk!

Uten Grund og imot den tyske Regjerings og det tyske Folks oprigtige Ønske, om at leve i Fred og Venskab med det engelske og det franske Folk, har Englands og Frankrigets Magthavere ifjor i September erklæret Tyskland Krigen.

Deres Hensigt var og blir, efter Mulighet, at treffe Afgjørelser paa Krigsskuepladser som ligger mere afsides og derfor er mindre farlige for Frankriget og England, i det Haab, at det ikke vilde være mulig for Tyskland, at kunde optræde stærkt nok imot dem.

Af denne Grund har England blandt andet stadig krænket Danmarks og Norges Neitralitæt og deres territoriale Farvand.

Det forsøkte stadig at gjøre Skandinavien til Krigsskueplads. Da en yderlig Anledning ikke synes at være givet efter den russisk-finske Fredsslutning, har man nu officielt erklæret og truet, ikke mere at taale den tyske Handelsflaates Seilads indenfor danske Territorialfarvand ved Nordsjøen og i de norske Farvand. Man erklærte selv at ville overta Politiopsigten der. Man har tilslut truffet alle Forberedelser for overraskende at ta Besiddelse af alle nødvendige Støtepunkter ved Norges Kyst. Aarhundredes største Krigsdriver, den allerede i den første Verdenskrig til Ulykke for hele Menneskelieden arbeidende Churchill, uttalte det aapent, at han ikke var villig til at la sig holde tilbake af ulegale Afgjørelser eller neitrale Rettigheder som staar paa Papirlapper.

Han har forberedt Slaget mot den danske og den norske Kyst. For nogen Dager siden er han blit utnævnt til foransvarlig Chef for hele den britiske Krigsføring.

Den tyske Regjering har til nu overvaaket denne Mands Forholdsregler, men den kan ikke taale, at en ny Krigsskueplads nur blir skaffet efter de engelsk-franske Krigsdriveres Ønsker.

Den danske og den norske Regjering har siden Maaneder hat Beskjed om disse Forsøk.

Likeledes er deres Holdning ingen Hemmelighed for den tyske Regjering. De er hverken villige eller istand til at kunne yde en virksom Motstand mot det engelske Indbrudd.

Derfor har Tyskland besluttet at foregripe det engelske Angrep og med sine Magtmidler selv at overta Beskyttelsen av Danmarks og Norges Kongeriges Neitralitæt og værne den saalænge Krigen varer.

Det er ikke den tyske Regjerings Hensigt at skaffe sig et Støttepunkt i Kampen mot England, den har udelukkende det Maal at forhindre at Skandinavien blir Slagmark for de engelske Krigsudvidelser.

Af denne Grund har stærke tyske Militærkræfter siden idag morges tat Besiddelse af de vigtigste militære Objekter i Danmark og Norge. Over disse Forholdsregler treffes der for Tiden Overenskomster mellem den tyske Regjering og den Kongelige Danske Regjering. Disse Overenskomster skal sikre at Kongeriget bestaar videre, at Hæren og Flaaten opretholdes, at det Danske Folks Frihet agtes og at dette Lands fremtidige Uafhængighed fuldt ut sikres.

Indtil disse Forhandlinger er afsluttet, maa der ventes at Hæren og Flaaten har Forstaaelse for dette, likeledes at Folket og alle kommunale Steder er forsiktige og har god Vilje, slik at de undlater enhver passiv eller aktiv Motstand. Den vilde være uten Nytte og bli brudt med alle Magtmidler. Alle militære og kommunale Steder anmodes derfor straks at optå Forbindelsen med de tyske Kommandører.

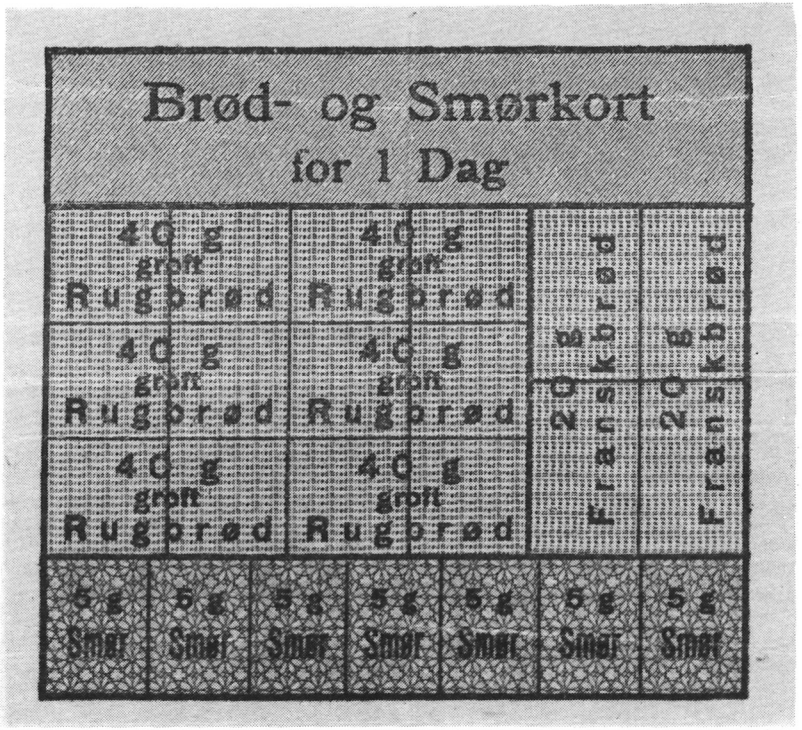
Folket opfordres til at fortsætte det daglige Arbeide og til at sørge for Rolighed og Orden!

For Landets Sikkerhed mot engelske Overgrep sørger fra nu af den tyske Hær og Flaate.

Den Tyske Kommander
Kaupisch

Da jeg senere talte med murermester Sigurd Rasmussen fra Ballerup om det mærkelige i, at alle maskinerne var ude på flyvepladsen så tidligt om morgenen, sagde han, at da han og læredrengen kørte hjem fra arbejde i Knardrup aftenen før, havde læredrengen gjort ham opmærksom på, at alle maskinerne stod ude, og det plejede de ikke. Han selv havde ikke engang bemærket det og tænkte ikke videre over det.
Men det er aldrig blevet omtalt, og der er heller ikke vist billeder af de to rækker flyvemaskiner, der stod opstillet dagen før, tyskerne kom til Danmark. (forkortet, red.)

Bertel Petersen, Lille Smørum, 1940.

Rationeringsmærker.

VÆRLØSELEJREN

I bogen "Hæren der ikke måtte kæmpe" af P. M. Norup (Branners forlag, 1945) står der følgende om 9. april 1940:

Paa Flyvepladsen stod Eskadrillernes Materiel Kl. 5.45 trukket ud af Hangarerne klar til Start for - i Henhold til Ordren - at begive sig til Mobiliseringsflyvepladserne. Paa Pladsen var Luftværnsgeværerne gjort klar.
Paa dette Tidspunkt blev Flyvepladsen angrebet af 9 tyske Luftfartøjer. Angrebet, der fortsatte med Ophold og varierende Styrker til Kl. ca. 6.30, udførtes med Luftfartøjer af Typen Messerschmidt 110. Der kastedes ingen Bomber, men der blev skudt med Brandammunition.
Til Trods for meget stærk Beskydning af Luftværnsgeværerne lykkedes det ret hurtigt for den angribende Styrke at skyde det paa Pladsen opstillede Materiel i Brand. Et enkelt af vore Fartøjer startede, umiddelbart før Angrebet tog sin Begyndelse, men blev straks nedskudt. Luftfartøjets Besætning var ikke vidende om det forestaaende Angreb, men fra Jorden mener man at have set, at Observatøren lige inden Nedskydningen pegede i Retning af de angribende Maskiner. Saavidt det har kunnet konstateres, er der ikke blevet skudt fra den danske Maskine.
Ved Nedstyrtningen omkom: Militærflyver, Løjtnant af Reserven V. Godtfredsen ved Jydske Flyverafdeling og Flyverobservatør, Sekondløjtnant G. F. Brodersen ved Jydske Flyverafdeling. Endvidere medførte Angrebet, at ialt 11 Maskiner ødelagdes, medens 14 blev stærkt beskadiget. Herefter gav Chefen for Hærens Flyvertropper Ordre til at forsvare Lejren og Flyvepladsen med alt til Raadighed værende Personel.
Kl. 5.40 telefonerede Krigsministeriet, at Tyskerne havde overskredet Grænsen i Jylland, og at tysk Landgang havde fundet Sted paa Fyn, Sjælland og i København.
Krigsministeriet gav Kl. 7.00 Ordre til, at ingen Flyvemaskine maatte starte fra Flyvepladsen i Værløse; ved en Kontrolopringning paa denne Ordre tilføjede Ministeriet yderligere, at der ingen Modstand maatte ydes mod de tyske Tropper. Forinden havde Chefen for Flyvertropperne givet Ordre til Forberedelse af Lejrens Evakuering.

Læs også om den 9. april i bogen "Lejren ved Værløse 1934-1984", (udg. af Flyvestation Værløse, 1984).

Bekendtgørelse

fra den Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark

Ritzaus Bureau udsendte i Nat Kl. 4,10 følgende:

De sidste Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opretholde Ro og Orden i Danmark. De af fjendtlige Agenter fremkaldte Uroligheder retter sig umiddelbart mod den tyske Værnemagt. Jeg proklamerer derfor i Henhold til Artiklerne 42–56 i Haager-Landkrigsordningen den

militære Undtagelsestilstand i hele Danmark.

Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

1. **Embedsmænd og Funktionærer ved de offentlige Myndigheder og Institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres Embedspligter. De skal efterkomme de Anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske Myndigheder.**
2. **Sammenstimlinger og Ansamlinger af mere end 5 Personer paa Gaden og paa offentlige Steder er forbudt, ligesom alle Forsamlinger, ogsaa de ikke-offentlige, er forbudt.**
3. **Lukketiden fastsættes til Mørkets Frembrud. Fra dette Tidspunkt er ogsaa enhver Trafik paa Gaden forbudt.**
4. **Enhver Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon er indtil videre forbudt.**
5. **Enhver Strejke er forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt fremmer Fjenden og straffes i Reglen med Døden.**

Overtrædelse af ovenstaaende Bestemmelser vil blive straffet ved de tyske Standretter.

Mod Voldshandlinger, Sammenstimlinger o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben.

Enhver Borger i Danmark, som efterkommer denne paa folkeretligt Grundlag hvilende Krigslov, tilsikres Personens og Ejendommens Beskyttelse i Henhold til Lovene.

29. august 1943.

VÅBENNEDKASTNINGERNE I LEDØJE-SMØRUM KOMMUNE UNDER 2. VERDENSKRIG

Da ovennævnte begivenhed nu er ca. 2 generationer gammel, kan man ikke forvente, at ret mange kan have nogen klar erindring om, hvad der skete og på hvilken baggrund. Jeg vil derfor indledningsvis repetere:

Danmark blev besat af tyske tropper den 9. april 1940. Jeg skal ikke træde for meget i den triste kendsgerning, kun konstatere, at det måtte ske som følge af 30'ernes politik, og vi husker, at den danske regering efter besættelsen førte (måtte føre) en samarbejdspolitik.

Ikke alle danske var enige heri, og mere på trods af end på grund af denne samarbejdspolitik opstod der en "modstandsbevægelse" af beskeden størrelse og bestående af de danske kommunister, som ved Hitlers angreb på Rusland i 1941 måtte "gå under jorden". Dels bestod modstandsbevægelsen af enkeltpersoner som f.eks. på grund af deres opdragelse, miljø og afstamning var stærkt uenige med det officielle Danmarks politik, og som trods denne ønskede aktivt at bekæmpe nazismen og efter beskeden evne at støtte England og dets allierede. Disse enkeltpersoner fandt efterhånden sammen i mindre og større løst organiserede grupper, og det var bl.a. en sådan gruppe, der modtog de nedkastede våben her i kommunen.

Situationen i krigens begyndelse

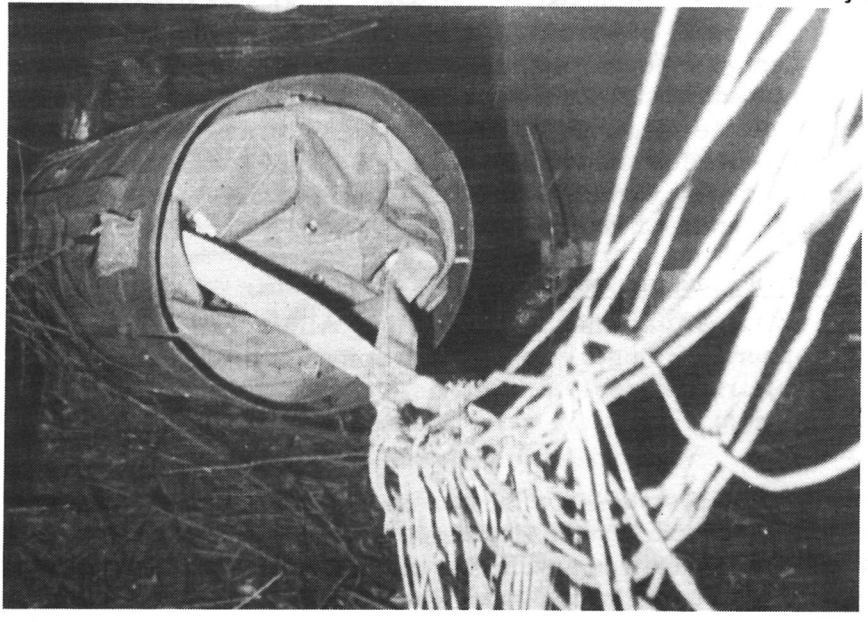
I 1941-42 var situationen uoverskuelig. Alle vegne i Europa havde nazi-tropperne fremgang, og for den spirende modstandsbevægelse så det hele ret håbløst ud, men det fattede vi vist ikke, unge og blåøjede, som vi var. Vi var optændt af "den hellige ild" - tror jeg nok.

Overalt i det tysk besatte Europa opstod der lignende modstandsbevægelser, og på et vist tidspunkt fik man i England øje på den chance, der lå heri for at udnytte disse "hjælpetropper", når timen var inde; selvfølgelig også tilskyndet af de besatte landes repræsentanter i England, og man oprettede en særlig afdeling, S.O.E., der bl.a. fik til opgave at uddanne modstandsledere, sabotører,

radiofolk m.v. og landsætte/nedkaste dem i hitlertroppernes bagland med opgave at koordinere og aktivisere den lokale modstandsbevægelse samt forsyne denne med våben og sprængstof nedkastet fra fly.

Kontainernedkastningerne

Nedkastningerne skete i cylinderformede beholdere (kontainere), som var forsynet med en faldskærm af nylon. Skærmene havde forskellig farve alt efter kontainernes indhold.
En "normal" nedkastning rummede våben og ammunition til 200 mand og bestod af 150 karabiner, 22 maskinpistoler, 20 pistoler, 8 maskingeværer, 408 håndgranater, 40 gamongranater, 4 Bazooka eller PIAT (antitankvåben), 6000 9 mm patroner, 14000 stk. geværammunition og 56 granater til brug mod kampvogne.
Af og til også sprængstof. I Jylland meget sprængstof, på Øerne noget mindre (Jernbanesabotagerne i Jylland). Hver kontainer var påmalet et tal, som fortalte, hvor mange kontainere der var i nedkastningen.
Forbindelsen til England foregik pr. radio. Hver modtageplads havde sit kodenavn, f.eks. "Adolf" osv. Hver aften skulle vi lytte

Nedkastet kontainer på afveje i Flintenbjergskoven. Træet måtte fældes for at få den ned.

til engelsk radio kl. 18.00. Udsendelsen sluttede med: Hilsen til Gerda, Hans Carl, Georg osv., og hvis vores kodeord blev nævnt, skulle vi forberede udrykning. Vi skulle så igen lytte kl. 22.00, og hvis vor kode også denne gang blev nævnt, betød det, at den var på vingerne, og så var det med at "hanke op i skørterne" og komme afsted.

Nye nedkastningssteder i Hove og Smørumovre

I begyndelsen foregik nedkastningerne på Sjælland omkring Midt- og Sydsjælland, almindeligvis på pladser, hvor man hurtigt kunne gemme godset af vejen og derefter i mindre portioner transportere det rundt til "forbrugerne". Vejen til København f.eks. var lang, og meget gods gik tabt i tyske razziaer. Kontaktmanden til S.O.E., Stig Jensen, var derfor inde på at få oprettet nye pladser nærmere ved byen, og pladserne her i kommunen ved Hove Mølle og på Edelgaves jord ved Gøngehøj-Flintenbjerg kom på tale. De lå ganske vist nær Værløse Flyveplads, og skulle vi modtage nedkastningerne så tæt på, var det nødvendigt med en anden taktik. Resultaterne af overvejelserne blev, at hvis englænderne turde flyve så tæt på tysk flyveplads, så turde vi også hente godset. Hvad pladsernes kode var, husker jeg ikke klart, men jeg tror, det var "Adolf" og "Juliane". Jeg mener, vi fik ialt 3 nedkastninger på de nævnte pladser, 2 ved Hove Mølle og 1 ved Hove Overdrev.

Koderne og koordinaterne for pladserne blev sendt til England. De blev godkendt, og vi gik i gang således:

Modtagestyrkerne:

Modtagestyrken opdeltes i 3 af hinanden uafhængige grupper.

En gruppe bestod af lokale beboere i kommunen, og den skulle til stadighed have egnen under observation, for det var vigtigt for sikkerheden at vide, om pladsernes beliggenhed var blevet kendt efter en nedkastning, som jo ikke foregik helt støjfri, om det gav anledning til sladder og rygtespredning (et svagt punkt hos danskere), om tyskerne havde udvist stærkere interesse for området end normalt, om der var igangsat vejarbejder, som krævede omlægning af kørselsrute og endelig, om der var sket ændringer i de lokaliteter (gårde), hvor vi havde planlagt at skjule godset eller dele deraf, hvis vi blev overrasket af en tysk styrke, vi ikke umiddelbart kunne ordne. Også en advarsel til den del af mod-

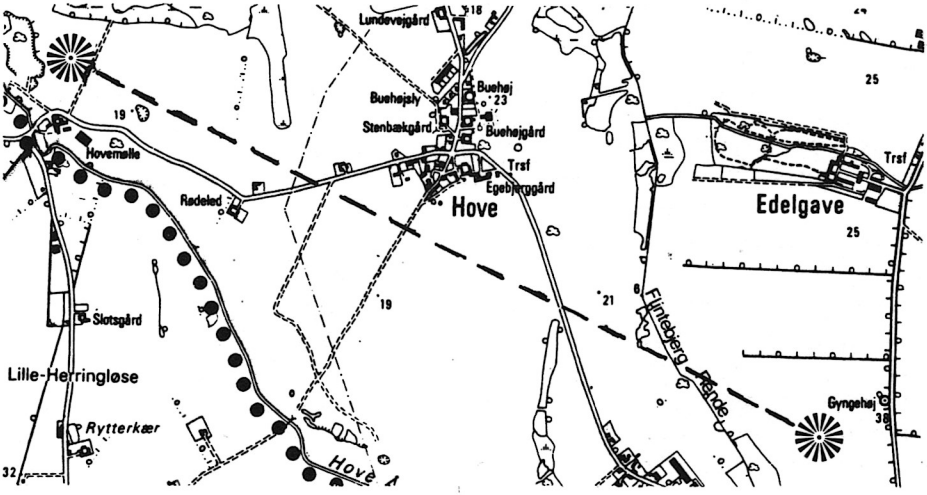
tagestyrken, som i København skulle forberede fordeling af våbnene, skulle arrangeres, hvis holdet på pladsen skulle få ørerne i maskinen.

Lokalgruppen

Som leder og organisator af dette havde jeg valgt min svoger, købmand Børge Fürst-Hansen, Risby. Vi havde arbejdet sammen siden modstandsbevægelsens barndom, og i 1944 - først på året - fik han besked på at gå ind i den lokale modstandsbevægelse i Ballerup. Han gik i gang med opgaven, men blev imidlertid anholdt af GESTAPO og havnede i Frøslevlejren. Anholdelsen havde intet med dette særlige job at gøre. Da det blev aktuelt, blev opgaven løst af min svigerfader, smedemester N. P. Nielsen, Ledøje. Hvem han arbejdede sammen med, står mig ikke helt klart, men jeg ved, at bl.a. hr. Nikolaisen, grd. Hastrup og pastor Gottschalk-Hansen var med. Det forekommer mig også, at lærer F. Herrmann, gartner Jørgensen og vognmand Holm deltog, måske flere, men hvem er jeg ikke sikker på.
Det var mænd, der gjorde dagens gerning uden store armbevægelser og i tavshed. Selv kontorchef Dige, som i mange år var nabo til den gamle smed, havde intet hørt om det.

Alarmsystemer

I Smørumovre, hvor vejen fra Værløse flyveplads til f.eks. Edelgave og Hove går lige forbi P. Sørensens købmandsforretning, var der også mulighed for at etablere en evt. alarm. Med købmand

Sørensen gik aftalen ud på, at han, hvis en tysk kolonne passerede, skulle se efter et bestemt sted (drænrør), dér ville han finde en træklods med et telefonnummer på. Hans opgave var så at advare dette telefonnummer, som derefter alarmerede "depotstyrken". Jeg vil med det samme sige, at det aldrig blev aktuelt, og at Sørensen formentlig aldrig har set telefonnummeret. Jeg anbragte den i røret undervejs til nedkastningspladsen og hentede den igen ved hjemkørslen, men det var en vigtig foranstaltning.

I Smørumnedre var det daværende smedemester Chr. Andersen, som deltog. Hans job bestod i at sætte sig ud i en have umiddelbart ved viadukten over jernbanen, Smørumnedrevej. Han var forsynet med en tysk raket, som han skulle brænde af, hvis en tysk militærkolonne passerede stedet. Raketten har sin særlige historie, som jeg må have plads til. Min mor var en dag gået ned på Værløse flyveplads, hvor der foretoges forskellige arbejder til beskyttelse af maskinerne ved en evt. bombning, og hun ville se, hvad det var for noget. Hun kendte nogle af arbejderne på stedet, pakkede en kurv med franskbrød og kaffe og vandrede til flyvepladsen. Til vagten forklarede hun, at hun skulle ind med mad til Peter Oluf, som arbejdede der. Hun viste ham kurven og blev lukket ind. Peter Oluf blev mildest talt overrasket over at se hende, men hun sagde blot: "Jeg mente, du trængte til en kop kaffe, så drik du den, så venter jeg så længe." Hun benyttede tiden til at se på arbejderne og fik lejlighed til at tælle skridt, så hun ved hjemkomsten kunne indtegne værkerne på hendes gamle "Cyklekort over Nordsjælland". Da jeg næste gang besøgte hende, viste hun mig det og spurgte: "Var det disse oplysninger, du var ude efter sidst?" Det var det, hun var nu ikke så tosset, men hun var også sønderjyde og lærer. Så viste hun mig et cylindrisk paphylster, som raslede, når hun rystede det, om jeg mon vidste, hvad det var? Hun havde fundet det på flyvepladsen undervejs hjem og havde gemt det under sine lange skørter.
Det var en tysk raket, som man benyttede til afblæsning af øvelse. Derfor fik Chr. Andersen den. Idéen var, at vi på nedkastningspladsen kunne se den, og at det var signalet til at komme af vejen. Dertil håbede vi også, at tyskerne så den og gik på "limpinden". Den kom aldrig i funktion, for tyskerne kom ikke.

Modtageholdet

De to andre grupper, "modtageholdet" og "depot- og fordelingsholdet", bestod udelukkende af politifolk. Det var et farligt job,

og det eneste, jeg kunne love dem i påkommende tilfælde, var henrettelse i Ryvangen. Det havde de nu ikke lyst til, så de var helt besluttet på at sælge livet så dyrt som muligt.

Modtageholdet bestod af 20 mand fordelt i 2 personmotorvogne og 2 lastmotorvogne. På grund af tyskernes nærhed krævede aktionen hurtighed, præcision og disciplin samt en ubetinget og hensynsløs kampvilje med grundlag i en forud aftalt taktik ved evt. møde med tyskerne. Holdet kørte samlet fra Gentofte til nedkastningspladserne og kørte atter samlet hjem. Ved dette sammenhold udgjorde den vel bevæbnede styrke en betydelig ildkraft, som i påkommende tilfælde skulle hjælpe os igennem.

Nedkastningen

Når styrken ankom til pladsen, blev der udstillet sikringsposter, og vognene blev kørt af vejen. På pladsen blev der opstillet en lyslinie bestående af lommelygter med grønt-gult og rødt lys. Det grønne lys markerede indflyvningspunktet og det røde sidste udkant af pladsen. Imellem disse to yderpunkter placeredes gule lys for at angive linien. Der skulle ved opstillingen korrigeres

Gyngehøjen.

for evt. vind. Når disse ting var klar, var det blot om at vente. Maskinen/maskinerne kom fra Roskilde fjord langs Hove å. De fløj lavt bl.a. for at undgå evt. tysk flakskyts. Ofte "glidende" ud af mørket, åbnede bombelemmene og smed kontainerne. Når skærmene udfoldede sig, lød det som pistolskud, og kontainerne ramte jorden med en metallisk raslen. Maskinen kunne fra luften kende pladsen på lyslinien, som nu var tændt, og på signalmandens morse, hvor hans stadig blinkede f.eks. "J" i Juliane.
Efter kastet forsvandt maskinerne igen, og så blev der liv på pladsen. Lastmotorvognene kørte frem, og hver mand havde sit job under læsningen. Det var et slidsomt job, alt skulle ske i stor hast og i mørke. Posterne - som regel personvognsførerne og dækningsmanden - kørte frem i den befalede orden, og med en vogn foran og en bagest til dækning for lastvognene begyndte hjemkørslen.

Transporten til omladestederne

Vi kørte ad "kringlede" veje til Skovlunde. Her skulle vi under jernbanen, som blev afpatruljeret af tyskerne (som regel østrigere eller ungarere). I vor taktik indgik, at alt, hvad vi mødte af besættelsesmagt, skulle ryddes af vejen. Vi fortsatte tværs over Frederikssunds-landevej, forbi Lautrupgård, Hjortespring, Gladsaxe til Gentofte, hvor vi på kontaktstedet mødte depotholdets mand, som derefter viste os vej. Omladestedet skiftede fra gang til gang. En gang kunne det være Gentofte gamle vandtårn, en anden gang var det den gamle hovedbygning til Baunegården, en tredie gang kunne det være rideskolen på Maltegårdsvej osv., altsammen noget, lederen af depotholdet bestemte ud fra sikkerhedsmæssige grunde.

Når alt var kommet godt i hus, var det efterhånden blevet morgen, og jeg skulle indfinde mig snarest på vores kontaktsted - en boghandel i Borgergade og senere i Rigensgade. Herfra gik rapporten til vores radiomand, som kaldte England og gav besked i henhold dertil, bl.a. om pladsen endnu kunne bruges. Modtageholdet kunne nu skrubbe hjem i seng og gøre klar til næste tur, som udmærket kunne være samme aften. Det er fantastisk, at disse engelske piloter kunne finde vores lille plads i buldrende mørke, men de ramte hver gang.

Tyskere på Kathrinebjerg

Ved en sending fik vi fra de lokale melding om, at der på godset

Kathrinebjerg, som kun lå få km borte, om aftenen var rykket en tysk enhed i kantonnement. Jeg kaldte vennerne sammen, før vi kørte hjemmefra. Vi diskuterede, om vi skulle lade sendingen "smutte", men alle som een ville løbe den øgede risiko. Vi satte en ekstra sikringsstyrke ind for evt. at stoppe tyskerne, hvis de rykkede ud. Det gjorde de ikke. Det var altså ikke os, de var ude efter, men det var en anden historie.

Depotholdet

Depotholdet mødte samtidig med, at modtageholdet rykkede ud. Depotholdet skulle nu sørge for et kontaktsted dels for telefon og dels for modtagning af udrykningsholdet, som af sikkerhedsgrunde ikke vidste, hvor aflæsning og fordeling skulle finde sted. Det skulle sørge for underbringelse af godset og senere dets fordeling. Fordeling og klargøring af en sådan sending kunne tage op til en uge under konstant nervepres, men også depotholdet var udvalgte folk, der vidste, hvad sagen drejede sig om. Om disse to hold kunne refereres mange nervepirrende hændelser, men det skal jeg fritage læserne for. Jeg vil kun sige, at mange har gennem tiderne rettet henvendelse til mig/os om foredrag om den tid, men vi er meget tilbageholdende, for tilhørerne er det sikkert spændende og interessant stof, men for os var og er det bitter alvor.

Vi var ikke helte

Vi har i den tid oplevet og gjort ting, vi helst havde været foruden, og en beretning som denne roder op i mange ting, som kan give både mareridt og onde drømme. Vi bebrejder ingen noget, vi gjorde det frivilligt, ikke for at stå som helte, for det var vi ikke, vi var blot nogle unge fra den periode, som ikke kunne handle anderledes. Vi måtte gøre dagens gerning, og skulle noget tilsvarende ske igen, så vil næste hold unge stå klar i kulissen. Forsvar og bekæmpelse af tryk er simpelthen urinstinktet. Vi tilhørte i høj grad en "afrustningsgeneration", "men hvad kunne det nytte?" Jo, det kunne det, for når I i dag lever i frihed, skyldes det bl.a., at diktatur blev bekæmpet, selv om vi må erkende vor beskedne andel.
Når jeg er gået let hen over beskrivelse af modtage- og depothold, skyldes det, at beretningen først og fremmest er lokal.

N. O. Riis-Nielsen, Smørumnedre, 1985

Politikreds
Nr. 2

Legitimationskort
for
danske Statsborgere.

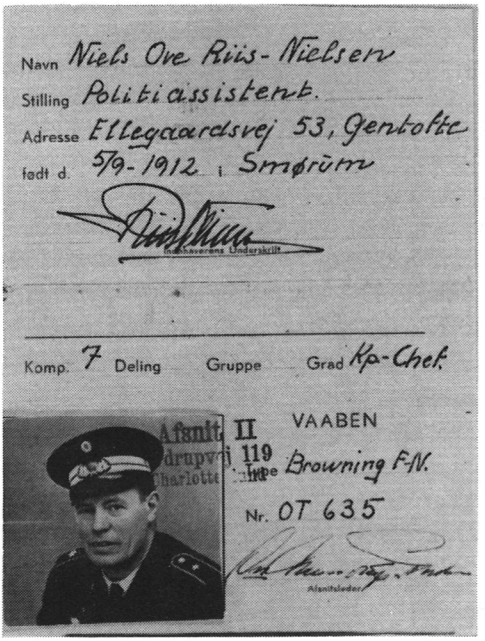
Navn Svend Hansen
Stilling Forsvarskonsulent
Bopæl Marediget 9
Født d. 8/8 1908 i Otterup
Indehaverens Underskrift Svend Hansen

Gjentofte Kommunes
Folkeregister
d. 9/5 1944

Kortet skal altid medføres.

O. O. B. & Co.

N. O. Riis-Nielsen havde flere forskellige legitimationskort til brug ved sine illegale rejser. Foroven ses et falsk og forneden et rigtigt legitimationskort.

Navn Niels Ove Riis-Nielsen
Stilling Politiassistent.
Adresse Ellegaardsvej 53, Gentofte
født d. 5/9-1912 i Smørum
Indehaverens Underskrift

Komp. 7 Deling Gruppe Grad Kp-Chef

Afsnit II
drupvej 119
Charlotte

VAABEN
Type Browning F.N.
Nr. OT 635

Afsnitsleder

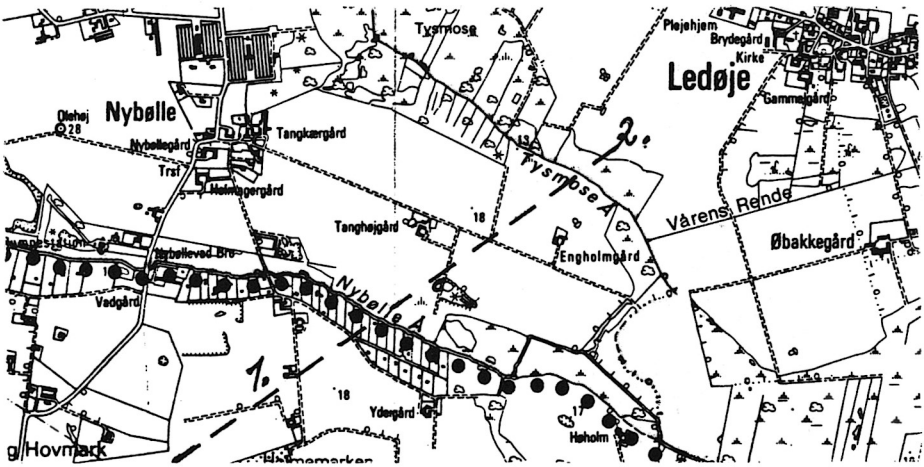
KRIGENS SPOR I VORT SOGN

Det er nok begrænset, hvor mange synlige spor 2. verdenskrig satte her i Ledøje-Smørum kommune -- og lige så begrænset er det nok, hvor mange der egentlig bryder sig om at erindre denne mørke tid.

Alligevel skal vi her bringe en lille erindring om et flystyrt eller nødlanding, der foregik i Nybølle for over 40 år siden, således som det er fortalt os af Karen Rasmussen, datter af Helga Nielsen, "Engholmgård" i Nybølle.

Det var sidst på eftermiddagen den 7. juni 1943. Familien fra "Engholm" gik og hakkede roer på jordstykket nordvest for ejendommen. Karen, som da var omkring de 12 år, var blevet sendt "et ærinde" på sin cykel. Netop startet -- og på vej mod Nybølle -- hører hun en øredøvende larm bag sig. Hun vender sig og ser den sorte, tyske flyvemaskine så langt nede, at den ramte en af el-masterne, der selvsagt knækkede.

Flyet, der var ud af en gruppe på 3, på vej mod flyvestation Værløse, havde tydeligvis vanskeligheder med motoren. Det var allerede observeret af landmand Ejnar Kvistgaard (kortets pkt. 1), hvor flyet skrabede toppen af træerne, og senere set af landmand Chr. Nygaard på "Tanghøjgård" i Nybølle.

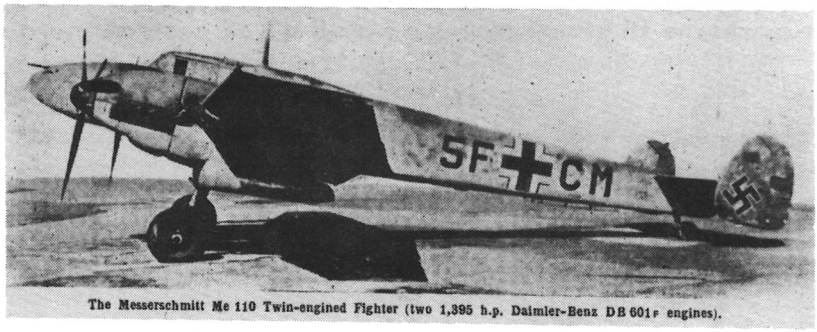

Det har tydeligvis været pilotens mening af nødlande på roemarken ved "Engholm", hvilket jo også til dels lykkedes. Blot tippede maskinen ud over kanten mod englodden (kortets pkt. 2), hvor det blev liggende på næsen. Flyveretningen ses som den punkterede linie på kortudklippet.

De 2 øvrige fly fortsatte mod Værløse, og via alarm over radioen varede det ikke mange minutter, før styrt-området var afspærret af vagtmandskab. Beboerne fra Ledøje var ellers mødt talstærkt op for at følge begivenhederne, men blev holdt på behørig afstand, idet man var bange for en eksplosion.

Der var 3 mand i flyet. Alle slap uskadt fra den dramatiske landing -- men måtte dog have sig en kop styrkende "erstatningskaffe".

Flyet var en Messerschmitt Me 110, tydeligt genkendt fra fotoet af Karen. Denne flytype var især anvendt som natjager, og senere i en special-variant som rekognosceringsfly, som her. Den er opgivet med vingespænd 16,4 m -- længde 11,2 m og med højde 4,3 m. Vægt godt 8 t og max. hastighed 620 km/t.

The Messerschmitt Me 110 Twin-engined Fighter (two 1,395 h.p. Daimler-Benz DB 601F engines).

Efter "styrtet" blev maskinen skilt ad på stedet -- transporteret til Værløse -- og formentlig igen samlet. Dette tog naturligvis nogle dage, og i den tid var et vagtmandskab på 3 indkvarteret i en hestebox på gården, og det fortælles, at det var med megen vemod, de forlod "Engholm".

Kort: Udklip fra Geod. Institut 1:25.000 - LS-kommune.
Foto: German aircraft og the Second World War. J. R. Smith.

Bent Eggert, Nybølle, 1983.

HVORDAN JEG OPLEVEDE TIDEN FRA D. 19. SEPTEMBER 1944 -5. MAJ 1945

Jeg havde været på Grønttorvet og havde Valdemar Johansen til at køre for mig. Da vi kørte hjem ad Frederikssundsvej, kørte der en del biler forbi os med sorte Schalburg-drenge i. Da vi kom til Frederikssundsvej politistation, var der et skyderi, og de var ved at storme politistationen. Valdemar blev forskrækket, jeg sagde: "Bare kør," og så læssede vi grøntsager af ved en grønthandler ved Husumvej. Der var luftalarm, og der kom en politibetjent og sagde, vi skulle gå ind, men jeg fortalte ham, hvad vi havde set, så han drejede om og forsvandt ad en sidevej. Da vi nåede Ballerup, var de sorte drenge ved at storme stationen der.

Skjulested for politibetjente

Om eftermiddagen var vi oppe i marken allesammen, da pastor Gottschalck-Hansen kom og spurgte, om vi kunne have tre betjente boende? De var blevet stoppet ved Jonstrupvejen og var gået over markerne til grusgraven ved Loholm.

Stavnsbjerggaard.

De kom så til os ved ottetiden om aftenen, tre store mennesker. Det var kriminalbetjentene Westerbirk og Petersen og ordensbetjent Hansen. De var her samlet de første 14 dage, det kneb lige straks at falde til ro, men så fik de forbindelse med venner i Ballerup: Kristian Andersen på kommunekontoret, slagter Burchardt og uddeleren i Brugsen, som sørgede for, vi fik madvarer o.lign. Det havde Jan med, når han kom fra skole.
Det kneb med at få tiden til at gå, indtil de fik forbindelse med folk fra Glostrup og Tåstrup efterhånden. Indtil d. 4. maj 1945 var der 36 politifolk her i gården, der stadig kom og gik.
Da de første 14 dage var gået, tog Westerbirk ned omkring Hvalsø for at hjælpe med at modtage våben, og senere kom han til Søborg og ind omkring Rødovre, hvor han fik forbindelse med Frihedsrådet. Petersen tog til Jylland, og Karl Hansen kom ned på "Plantagegaarden".
Her kom så kriminalbetjent Johansen, og der begyndte at komme ro over dem, da de fik våben. En dag kom een på cykel med efterløber fyldt med amerikanske 15-skuds maskinpistoler, de var meget træfsikre, og de fik travlt med at samle dem. De stod i laden og prøveskød dem, de lukkede porten op ud bagtil, så det ikke kunne høres. Vi måtte sørge for at skjule alting godt, deres uniformer, og hvad de havde af andre våben.

Arrestation i Ledøje kirke

Det var sådan, at Karl Hansen og Rasmus Holger Lorentzen, som havde en villa i Ballerup, skulle have deres børn døbt i Ledøje kirke. Else og jeg ville op og overvære det, men blev stoppet ved vognmand Holm af Karl Hansen, der fortalte, at der ingen barnedåb blev. Schalburgfolk var kommet hos Lorentzen, de havde fået et praj om dåben, for at arrestere ham og hans broder, der var kommet sydfra. Men Lorentzen ville ikke vedgå, at det var ham, så derfor tog de ham med til kirken.
Præsten stod på prædikestolen, da de kom med Lorentzen imellem sig og holdt ham op med deres maskinpistoler. Præsten var rasende og skældte ud. Lorentzen stod lige ved siden af mig, og det gjorde ondt på Else og mig, vi var så hjælpeløse. De tog ham med til Vestre Fængsel. Hvad gjorde vi nu, kunne han stå for presset, hvis de mishandlede ham? Vi fik fat i Westerbirk, og han rådede os til at se tiden an, desuden havde vi så gode våben og altid en eller to mand boende, så hvis der kom nogle af de drenge, så værsgo!

Om aftenen d. 5. maj, da vi festede i forsamlingshuset, kom Lorentzen pludselig hen til mig og bad om at måtte få sin uniform og våben tilbage. Da vi mødtes, kunne ingen af os sige noget, det var så gribende. Ejner fulgte med ham hjem, og han fik sine ting.
Men han klarede ikke den tortur, han døde af sukkersyge i februar 1946, 33 år gammel, og blev begravet fra Ballerup kirke. Jeg kørte derover for præsten i slæde i snestorm, Hastrup og Ejner var også med. Det var en bevæget begravelse, og det gjorde ondt på os, der havde kendt ham.

Villaen i Ledøje Plantage.

Den 4. maj 1945

I villaen ved Ledøje Plantage var der også gemt våben. Johansen og hans kone boede der et stykke tid, men Karl Hansen på "Plantagegaarden" syntes ikke, det var godt, så Johansen kom her igen, og hans kone tog til Ballerup. Våbnene flyttede vi også.
En nat var der nogen fra Ballerup, der bombede købmand Klinkes benzintank - det kunne jo gøres lettere med en stor hammer på pumperøret! Midt i april havde politiet aftalt med Klinke om at

få pumpet benzin op, til engang vi blev frie. Vi fik pumpet op i store tønder, som blev kørt herud og dækket til.
Så blev det aften d. 4. maj, og da frihedsbudskabet lød, blev der røre i gården: først ind at få kaffe, få fat i uniformer og våben og så afsted. Næste formiddag kom de med biler og hentede benzinen og flere våben, og så skal jeg love for, de skød befrielsen ind.
Nogen tid efter var vi rundt og feste hos de fire, der havde boet her. Som tak fra dem fik jeg en sølvplade, hvorpå der står:
Tak for god villie og hjælp i tiden 19/9 1944 - 5/5 1945.
Søndre Birks Politi, Westerbirk - Petersen - Hansen - Johansen.

(forkortet, red.)

Peter Jørgensen, Stavnsbjerggaard, Ledøje, 1985.

DANMARKS POLITI

Vi mindes med Stolthed og Tak de Mænd,
der værned' om Æren og Retten;
snart skal vi opbygge Danmark igen,
og da vil de møde paa Pletten,
møde besjælet af Manddommens Mod
til Kamp og Sejr, som Fjenden forstod,
at de var af Vikingeætten!

Vi havde en tapper og modig Hær
af Mænd, der forstod deres Kald;
den førte ej Vaaben og bar ikke Sværd,
men bragte dog Fjenden til Fald.
Det var det danske Politi,
der skamløst blev fjernet med Vold
ved Nazi List og kun fordi
det ej gik i Fjendens Sold.

Fra digtsamlingen "Fra Besættelsens Dage" af N. Gottschalck-Hansen, der var præst i Ledøje-Smørum 1938-1959.

DANMARKS FRIHEDSSANG

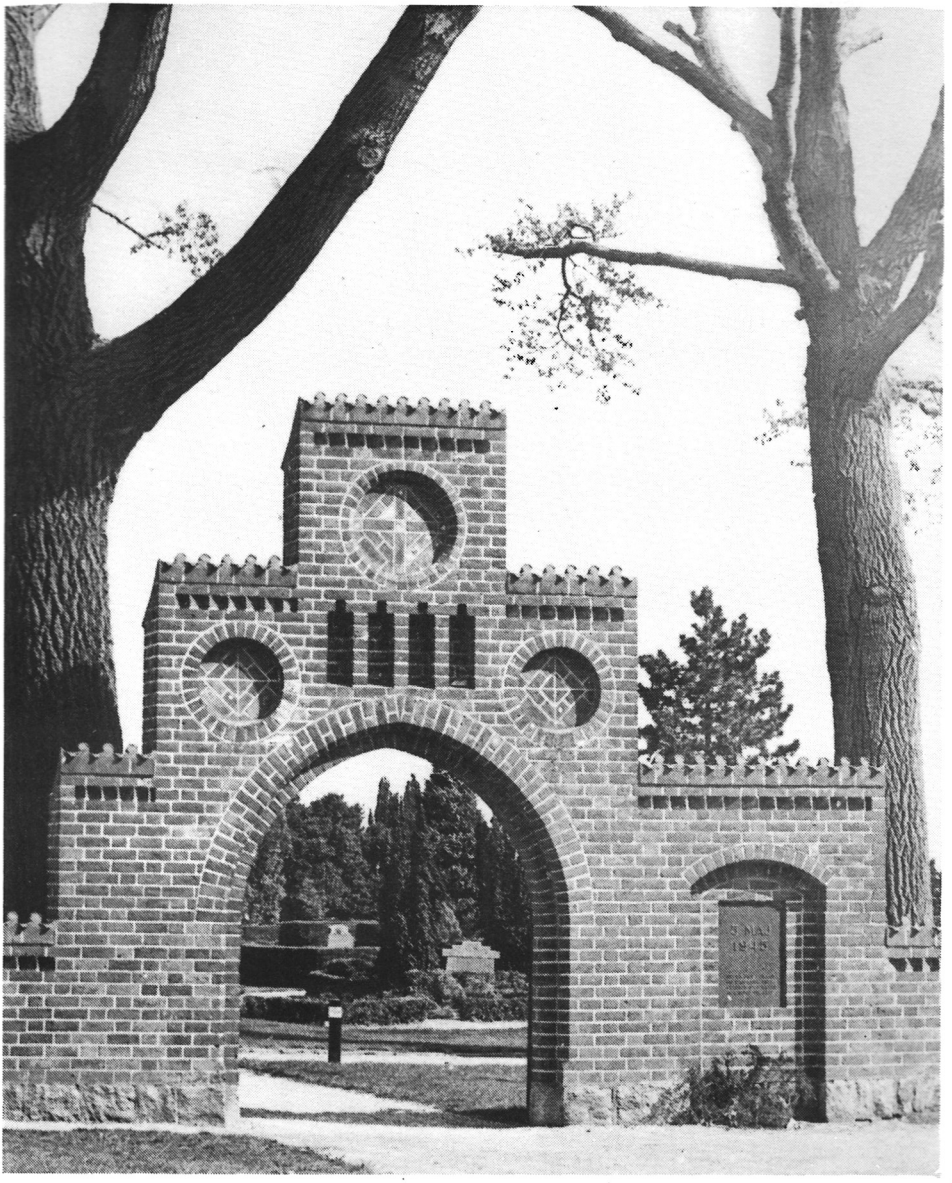
Udsendt af **»FRIT DANMARK«**

DANMARKS FRIHEDSSANG

En vinter lang og mørk og hård
på fem forbandede år
har knuget landet i sin favn,
med kulde og sult og savn,
og der gik slid på skoven, skår på skår,
og der gik råddenskab i svage træer.
Gå til modstand alle danske, alle mand som en,
og gør Danmark frit.

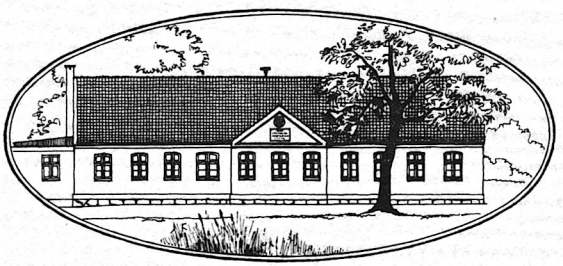
Med tvang og terror gik de år,
men nu går vinter mod vår.
Det samler sammen til en tø,
hvor vinter og vold skal dø.
På trods af mord og brand og fængsel
er en folkevilje vokset og brudt frem.
Gå til modstand alle danske, alle mand som en,
og gør Danmark frit.

En storm, en skyllende april,
en sidste niende april,
en storm, der renser landet ud
med opgørets skarpe lud.
Fej alle vissengrønne væk og lad
os se det friske grønne land igen.
Gå til modstand alle danske, alle mand som en,
og gør Danmark frit.

Mindetavlen i Smørum kirkegårdsmur blev afsløret den 5. maj 1955. Teksten lyder:

Nu blev det forår, og Danmark frit.
Velsign det, Herre, fra sund til klit.

De her trykte artikler m.v. kan beses i uforkortet udgave på Lokalhistorisk Arkiv, Smørum Bygade 35.

Arkivets åbningstider:
Den 1. torsdag i hver måned, kl. 19.30-21.30
den 2. lørdag i månederne sept.-maj, kl. 11.00-13.00.

-----oooOooo-----

Redaktion og lay-out: Kirsten Fauk
Nyere fotos: Bent Eggert, Poul Zeiler og Bent Nielsen

ISSN - 01090712

HOVE OFFSET (02) 16 92 72